

ET TILBAGEBLIK – MED NEDSLAG FRA DE SIDSTE 70 ÅR

Dansk Center for Lys eller som det hed i fordums tid Lysteknisk Selskab kan i år celebrere sine første 70 år. En periode, der har budt på mangt og meget inden for belysningsområdet, som DCL/LTS herhjemme har spillet en ikke uvæsentlig rolle i

AF JØRGEN KLAUSEN, TIDLIGERE DIREKTØR I LYSTEKNIK SELSKAB

Det var Danmarks første lysprofessor, civilingeniør, dr. techn. Georg Weber, som tog initiativ til oprettelsen af Lysteknisk Selskab i 1948. Foto: DCL.

Jørgen Klausen arbejdede 40 år i lysteknik Selskab. De sidste 23 år frem til pensionen i 2004 som direktør. Foto: DCL.

Det kan egentlig undre, at der skulle gå 70 år fra glødelampens opfindelse, til man fik oprettet en dansk institution, der kunne varetage videnformidling om lysets rette anvendelse. Allerede i 1937 udarbejdede Danmarks første lysprofessor, civilingeniør, dr. techn. Georg Weber et forslag til dannelse af et "Dansk Selskab for Belysningsteknik" med et forventet årligt budget på kr. 1.500,-! Men ikke mindst krigen kom i vejen og først i 1948 den 16. april kunne man på Den Polytekniske Lærestanstalt holde dåbsfest for Lysteknisk Selskab med Georg Weber som den helt naturlige formand.

Det ædle formål var, som det fremgår af stiftelsesdokumentet, "At fremme forståelsen af den Betydning, som en god og hensigtsmæssig Belysning har på alle Områder samt at formidle Danmarks Medlemskab af og samarbejde med den internationale Belysningskommission."

Denne formulering holder med valg af nogle lidt andre ord også i dag.

Lysprofessoren og fabrikanten

Georg Weber var, hvad vi i dag vil kalde, iværksætter, en innovativ personlighed men uden finansielle midler. Og der skal som bekendt to til at danse tango, så derfor var det helt afgørende for etableringen af LTS, at der var nogen, der var villig til at give selskabet den nødvendige økonomiske støtte i startkapital. Og her trådte i særlig grad fabrikant Søren Madsen, grundlæggeren af Dansk Glødelampfabrik og SM-Lampen i karakter. Han viste indtil sin død i 1981 LTS en usvækket opbakning – ikke mindst økonomisk.

Georg Weber tegnede med hjælp fra LTS' sekretær (hed det dengang) – og min forgænger i embedet civilingeniør Ib Ovesen

– "firmaet" i de følgende mange år op til sin alt for tidlige død i 1959, kun 56 år gammel. Weber var lidt af en troldmand. "Cirkus Weber" lagde bl.a. de fyldte auditorier ned på Den Polytekniske Lærestanstalt med sine levende forelæsninger om lys og belysning, og han blev selvsagt uhyre populær som foredragsholder rundt om i landet. Weber gik så langt i sin kontante lysinformation, at han engang chokerede omverdenen med sin udtalelse om, at "Dårlig belysning kan ødelægge et ægteskab" og anbefalede bl.a. derfor lys under sengen!

Fejden Weber og PH

Den danske lyskultur var fra midten af 20'erne og op igennem 30'erne i høj grad præget af Poul Henningsen. PH var særdeles kritisk over for foreninger og institutioner og kom aldrig til at elske Lysteknisk Selskab og Georg Weber. Der var dybe faglige uenigheder omkring flere af belysningens grundlæggende elementer de to imellem. Den regelrette og vidende lysprofessor røg gang på gang i totterne på arkitekten og kulturradikalen ikke mindst idet slagkraftige "LP-Nyt", som PH var redaktør af siden 1941. Der var to ting Weber ikke kunne døje. Den ene ting var PH – den anden fløj! Nej, lysdebatten var bestemt ikke kedelig dengang. De første mange år efter selskabets stiftelse var udvalget af lyskilder ret begrænset – koncentreret omkring glødelampen og lysstofrøret. Ikke mindst PH tog afstand fra det spektrale skorstenslysrør overfor glødelampens kontinuerlige spektrum.

Skal Danmarks mørklægges?

Når sandt skal siges, var det bestemt heller ikke alle belysningsanlæg med datidens lysrør, der var særligt vellykkede – uanset disse lyskilders bl.a. energiokonomiske fordele. På adskillige

møder i LTS diskuterede man i 50'erne livligt fordele og ulemper ved brug af lysstofrør. I slutningen af 80'erne fik mange i lysverdenen et chok ved at læse i de jyske morgenaviser, at Miljøstyrelsen var på vej med en bekendtgørelse om kviksvovlholdige produkter, der bl.a. indeholdt et forbud mod import af lysstofrør pga. kviksvovlindholdet. Det skabte unødigt frygt hos befolkningen. Bl.a. LTS blandende sig alvorligt i debatten; og efter en offentlig høring blev lysstofrørene undtaget – og de fleste kunne ånde lettet op.

Lysteknologien på fuld fart fremad

I starten var det forholdsvis enkelt at forholde sig til de tekniske data for glødelamper og lysstofrør og kviksvovl- og natriumlamper og armaturer. Med de følgende års udvikling af et væld af nye typer lyskilder, armaturer, regulerings- og styringsudstyr mv. har der været øget behov for LTS' indsigt i og medvirken ved vurdering af isenkrammets fortræffeligheder eller mangel på samme.

Det forsømte dagslys

Webers efterfølger på formandsposten i LTS fra 1959-67 var arkitekt Mogens Voltelen, docent på Arkitektskolens Belysningslaboratorium. En markant personlighed med stor viden om lys og belysning – såvel dagslys som kunstig belysning. En farverig foredragsholder og glimrende underviser. Hans anke var, at selskabet ikke bare var for teknikere. Han fastholdt, at belysningen ikke er et teknisk men et humant anliggende, og at LTS i sit arbejde for bedre belysning havde glemt dagslyset og den vigtige sammenhæng mellem kunstig belysning og dagslyset.

Lux alene gør det ikke

Lysteknikerne blev ofte kritiseret for at være "blinde bogholdere", der glemte mange af de grundlæggende lysparametre i kvalitetsrækken og alene forholdt sig til lux-tallet: "Man poster masser af lumen ud i rummet, hvoraf en del er direkte skadelige, nogle få nyttige og de øvrige værdiløse". Den differentierede belysning med varierede luminans-forhold er en lang rigtigere løsning både synsfysiologisk og arkitektonisk," sagde han. Hans jugement virker i dag ret indlysende; men var det ikke dengang, hvilket kunne aflæses af alt for mange mangelfulde, uovervejede belysningsanlæg. De billige og grydeklare belysningsløsninger tilgodeser ikke individualitet og kvalitet.

Voltelens opsang til ikke mindst lysteknikerne er, at de skal lære "AT SE!" Højesteret ved bedømmelse af et belysningsanlæg vil til enhver tid være, hvordan vi med synet oplever det! Beregningsmetoder må altid tildeles den underordnede plads, som de fortjener."

Den vigtige efteruddannelse

En betydningsfuld aktivitet i selskabets arbejdsprogram har været og er gennemførelsen af en lang række grundlæggende og videregående kurser og seminarer; i en hel del år i et givtigt samarbejde med det daværende Lysteknisk Laboratorium. Det er blevet til mange hundrede kurser i Lys Kursus-regi med adskillige tusinde deltagere. Ikke mindst en lang række seminarer i 80'erne landet over om de "små rovdyr", som lavvolthalogenpærerne populært blev kaldt, samlede flere end 1200 deltagere.

LTS er blevet hørt

Igennem sin oplysnings- og høringsvirksomhed har LTS stædigt søgt at sætte sine fingeraftryk bl.a. på lovgivning bl.a. Bygningsreglementet, som spiller en stadig større rolle i projektering af belysningsanlæggene. LTS har tillige haft afgørende indflydelse

Stiftelsesdokumentet blev underskrevet den 16. april 1948 på Den polytekniske Læreanstalts elektrotekniske laboratorium i København. Underskrifterne repræsenterede 20 forskellige organisationer og institutioner.

på udarbejdelsen af samtlige danske belysningsstandarder og har ligeledes siddet for bordenden i flere udvalg, komiteer etc., hvor allehånde lysspørgsmål har været på dagsordenen.

Kampagner og events

Siden begyndelsen af 60'erne har LTS deltaget i flere udstillinger og andre arrangementer f.eks. "Årets lyspunkter" med det formål at præsentere det nyeste isenkram på området fortrinsvis armaturer og lyskilder. Som eksempler på de udadrettede aktiviteter i 90'erne kan nævnes kåring af "Den bedste juleillumination" og "Årets smukkeste julevindue" i København. Det første "Lysets Dag"-arrangement i 2003 samlede næsten 700 deltagere på Arkitektskolen. Fremhæves skal også et stort PR-fremstød "NYT-LYS-kampagnen" i 1974, hvor hele den danske lysbranche og LTS var involveret. Denne kampagne havde det ædle formål at skabe forståelse for lysets betydning på arbejdspladsen og i hjemmet. Og tillige skabe optimisme efter energikrisen i 1973.

Lys på tryk

Lyspublikationer og små pjecer såvel af teknisk som mere almen forbrugerrettet karakter er blevet udgivet i en lind strøm igennem tiden. Det er værd at nævne, at den forbrugerorienterede pjece "Rigtig lys i hjemmet" fra 1986 blev trykt i 4 oplag på i alt over 400.000 stk.

Et vigtig bindeled imellem sekretariat og medlemmer har været først den mere beskedne A-5 tryksag "Lampetten" og siden 1989 magasinet "LYS" i A-format.

Det handler om indsigt, viden og troværdighed

Igennem sine første 70 år har LTS/DCL bestandig været vågen over for udvikling og trends på belysningsområdet.

Efter min mening er det afgørende for den fortsatte udvikling af dansk lyskultur, at der findes et nationalt, uafhængigt videncenter for lys, som har et beredskab, der løbende kan være til stede hvor som helst lys er på dagsordenen og som tillige kan være et dialogforum, hvor man kan sætte sit præg på lysdebatten i det danske samfund.